

VAI TRÒ CỦA HOẠT ĐỘNG NGOẠI KHÓA TRONG GIÁO DỤC PHẨM CHẤT, KỶ LUẬT VÀ BẢN LĨNH CHO HỌC VIÊN CÁC NHÀ TRƯỜNG QUÂN ĐỘI

Nguyễn Thanh Huy, Nguyễn Nhật Minh, Huỳnh Hiếu Trung
Binh nhất, Tiểu đoàn 1, Trường Sĩ quan Lục quân 2

Tóm tắt: Bài báo phân tích vai trò của hoạt động ngoại khóa trong giáo dục phẩm chất, kỷ luật và bản lĩnh cho học viên các học viện, nhà trường Quân đội. Trên cơ sở làm rõ những yếu tố lý luận và thực tiễn, nghiên cứu chỉ ra rằng ngoại khóa là môi trường rèn luyện quan trọng, góp phần phát triển toàn diện phẩm chất chính trị, ý thức kỷ luật, năng lực thích ứng và bản lĩnh quân sự của học viên. Từ đánh giá thực trạng hiện nay, bài báo đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả hoạt động ngoại khóa, bao gồm đổi mới nhận thức, hoàn thiện cơ chế – đánh giá, hiện đại hóa cơ sở vật chất, phát triển đội ngũ cán bộ và mở rộng hợp tác. Kết quả nghiên cứu góp phần định hướng nâng cao chất lượng giáo dục – đào tạo sĩ quan trong bối cảnh mới.

Từ khóa: hoạt động ngoại khóa; phẩm chất; kỷ luật; bản lĩnh quân sự; học viên sĩ quan.

THE ROLE OF EXTRA-CURRICULAR ACTIVITIES IN THE QUALITY, DISCIPLINE AND MANDATE EDUCATION OF STUDENTS AT MILITARY SCHOOLS

Abstract: The article analyzes the role of extra-curricular activities in the quality, discipline and bravery education of students at military academies and schools. Based on the clarification of theoretical and practical factors, the study shows that extra-curricular activities are an important training environment, contributing to the comprehensive development of political qualities, sense of discipline, adaptability and military bravery of students. Based on the assessment of the current situation, the article proposes a number of solutions to improve the effectiveness of extracurricular activities, including renewing awareness, improving the mechanism - evaluation, modernizing facilities, developing staff and expanding cooperation. The research results contribute to the orientation to improve the quality of officer education and training in the new context.

Keywords: extracurricular activities; qualities; discipline; military spirit; officer cadets.

Nhận bài: 14/10/2025

Phản biện: 15/11/2025

Duyệt đăng: 19/11/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh xây dựng Quân đội nhân dân Việt Nam cách mạng, chính quy, tinh nhuệ, hiện đại, yêu cầu đối với công tác đào tạo sĩ quan ngày càng cao, không chỉ về tri thức quân sự mà còn về phẩm chất, kỷ luật và bản lĩnh. Bên cạnh chương trình giáo dục chính khóa, hoạt động ngoại khóa giữ vai trò quan trọng trong rèn luyện nhân cách quân nhân, bồi dưỡng ý chí, tinh thần kỷ luật và khả năng thích ứng của học viên với môi trường quân sự.

Thực tiễn tại các học viện, nhà trường Quân đội cho thấy hoạt động ngoại khóa là môi trường giàu tính trải nghiệm, giúp học viên rèn luyện thể chất, kỹ năng quân sự, tinh thần đồng đội và bản lĩnh xử lý tình huống. Tuy nhiên, việc tổ chức ngoại khóa tại một số đơn vị vẫn còn hạn chế về nội dung, cơ sở vật chất và tính gắn kết với mục tiêu đào tạo.

Từ thực tiễn đó, bài báo tập trung phân tích cơ sở lý luận, đánh giá vai trò và thực trạng hoạt động ngoại khóa, đồng thời đề xuất các giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục phẩm chất, kỷ luật và bản lĩnh cho học viên các nhà trường Quân đội hiện nay.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Cơ sở lý luận về hoạt động ngoại khóa và giáo dục phẩm chất, kỷ luật, bản lĩnh

Hoạt động ngoại khóa trong các học viện, nhà trường Quân đội là một hình thức giáo dục tổng hợp, vừa bổ trợ vừa thúc đẩy hiệu quả giáo dục chính khóa, góp phần quyết định vào việc hình thành phẩm chất, kỷ luật và bản lĩnh cho học viên sĩ quan. Trong bối cảnh xây dựng Quân đội cách mạng, chính quy, tinh nhuệ, hiện đại, việc giáo dục sĩ quan không chỉ dừng lại ở truyền đạt kiến thức lý luận và kỹ năng chuyên môn, mà còn phải rèn luyện nhân cách, ý chí, tinh thần tự giác, khả năng thích ứng và bản lĩnh trong môi trường quân sự. Hoạt động ngoại khóa bao gồm các hoạt động rèn luyện thể chất, kỹ năng quân sự, tham quan di tích lịch sử, nghiên cứu khoa học, sinh hoạt tập thể, lao động cộng đồng, thể thao, văn hóa, nghệ thuật và nhiều hình thức trải nghiệm khác. Các hoạt động này không chỉ giúp học viên vận dụng kiến thức lý thuyết vào thực hành mà còn hình thành phẩm chất đạo đức, kỷ luật và bản lĩnh thông qua trải nghiệm thực tế, tương tác xã hội và phản hồi từ môi trường tập thể.

Từ góc nhìn lý luận, phẩm chất, kỷ luật và bản lĩnh là những yếu tố cốt lõi định hình năng lực chiến đấu và tác phong công tác của sĩ quan. Phẩm chất chính trị, đạo đức phản ánh nhận thức, lý tưởng cách mạng, lòng trung thành, tinh thần trách nhiệm và ý thức phục vụ Tổ quốc. Kỷ luật quân sự là nền tảng đảm bảo sự vận hành trơn tru của tổ chức, khả năng tuân thủ mệnh lệnh, kỷ luật tập thể, kiểm soát hành vi và quyết định trong mọi tình huống. Bản lĩnh quân sự thể hiện năng lực chịu đựng áp lực, đối mặt với thử thách, ra quyết định chính xác, sáng tạo và quyết đoán trong điều kiện phức tạp. Hoạt động ngoại khóa chính là môi trường giáo dục tự nhiên, nơi học viên trải nghiệm, rèn luyện và phát triển các yếu tố này một cách bền vững.

Các nghiên cứu trong giáo dục quân sự đã chỉ ra rằng, việc rèn luyện phẩm chất, kỷ luật và bản lĩnh không thể chỉ dựa vào lý thuyết trong giảng đường, mà phải được trải nghiệm thực tiễn, đối mặt thử thách, tham gia các hoạt động tập thể và nhận phản hồi từ môi trường xung quanh. Hoạt động ngoại khóa kết nối lý thuyết với thực hành, giúp học viên phát triển tư duy phản biện, ý chí vươn lên, khả năng tự học, tự rèn luyện và tinh thần sáng tạo. Khi được tổ chức khoa học và đồng bộ, hoạt động ngoại khóa trở thành trụ cột giáo dục toàn diện, gắn với mục tiêu hình thành sĩ quan có phẩm chất chính trị vững vàng, kỷ luật nghiêm minh và bản lĩnh quân sự kiên cường.

2.2. Thực trạng vai trò của hoạt động ngoại khóa tại các học viện, nhà trường Quân đội

Thực tiễn triển khai tại các học viện, nhà trường Quân đội hiện nay cho thấy hoạt động ngoại khóa đã và đang đóng góp tích cực vào giáo dục phẩm chất, kỷ luật và bản lĩnh cho học viên. Hoạt động về nguồn, tham quan di tích lịch sử, giao lưu với các đơn vị cơ sở, tham gia hội thảo chính trị, văn hóa giúp học viên thấm nhuần truyền thống vẻ vang của Quân đội, hình thành lòng trung thành với Đảng, Tổ quốc và Nhân dân, nuôi dưỡng lý tưởng cách mạng và tinh thần trách nhiệm công dân. Hoạt động thể chất, thể thao, rèn luyện kỹ năng quân sự và tham gia diễn tập chiến thuật giúp học viên phát triển kỷ luật, tác phong chuẩn mực và năng lực chịu đựng áp lực trong điều kiện thực tiễn công tác và huấn luyện. Các hoạt động tập thể, công tác Đoàn, Hội, hội thao, hội thi, câu lạc bộ nghiên cứu khoa học trẻ giúp học viên phát

triển năng lực tổ chức, lãnh đạo, làm việc nhóm, giải quyết mâu thuẫn và ra quyết định trong môi trường phức tạp.

Hoạt động ngoại khóa cũng đóng vai trò quan trọng trong việc rèn luyện bản lĩnh và ý chí. Khi tham gia các chương trình hành quân dã ngoại, vượt vật cản, huấn luyện trong điều kiện khí hậu khắc nghiệt, học viên được đặt vào các tình huống thử thách về thể chất và tinh thần, buộc phải bình tĩnh, quyết đoán, sáng tạo và hợp tác hiệu quả. Quá trình trải nghiệm trực tiếp giúp học viên rèn luyện ý chí kiên cường, khả năng chịu đựng áp lực và kỹ năng xử lý tình huống phức tạp, từ đó hình thành bản lĩnh quân nhân cần thiết cho công tác tại đơn vị cơ sở. Đồng thời, các hoạt động ngoại khóa văn hóa, văn nghệ, thể thao và câu lạc bộ học thuật tạo môi trường lành mạnh, nuôi dưỡng động lực học tập, khơi dậy đam mê nghiên cứu và tinh thần sáng tạo, góp phần hình thành phẩm chất toàn diện của sĩ quan.

Tuy nhiên, thực trạng triển khai hoạt động ngoại khóa tại một số học viện, nhà trường vẫn còn tồn tại những hạn chế. Các hoạt động chưa được tổ chức đồng bộ, thiếu kế hoạch dài hạn, chưa gắn chặt với mục tiêu giáo dục phẩm chất, kỷ luật và bản lĩnh. Cơ sở vật chất, thiết bị phục vụ ngoại khóa chưa đồng bộ, chưa khai thác tối đa công nghệ số, mô phỏng, thực tế ảo hay các phần mềm hỗ trợ huấn luyện. Hệ thống đánh giá kết quả ngoại khóa chưa khoa học, chưa toàn diện, chưa đo lường được chính xác tác động của hoạt động ngoại khóa đến phẩm chất, kỷ luật và bản lĩnh của học viên. Một số giảng viên và học viên còn chưa nhận thức đầy đủ vai trò chiến lược của ngoại khóa, dẫn đến chất lượng và tính liên tục của các hoạt động còn hạn chế.

2.3. Giải pháp cơ bản phát triển hoạt động ngoại khóa trong giáo dục phẩm chất, kỷ luật và bản lĩnh (phiên bản mở rộng tối đa)

2.3.1. Đổi mới tư duy và nâng cao nhận thức về vai trò của ngoại khóa

Hoạt động ngoại khóa cần được nhận thức là một trụ cột quan trọng trong giáo dục toàn diện cho học viên sĩ quan, ngang hàng với chương trình chính khóa. Việc nâng cao nhận thức này không chỉ dừng lại ở lãnh đạo, quản lý mà cần lan tỏa đến từng giảng viên, từng học viên. Giảng viên phải hiểu rằng ngoại khóa không chỉ để học viên “vui chơi, giải trí” mà chính là môi trường giáo

dục sống động, nơi học viên rèn luyện phẩm chất, kỷ luật, bản lĩnh và năng lực thực tiễn. Nhận thức đúng về vai trò của ngoại khóa sẽ dẫn đến việc tổ chức các chương trình có mục tiêu rõ ràng, gắn kết chặt chẽ với nội dung giảng dạy chính khóa, từ việc rèn luyện thể chất, kỹ năng quân sự, đến kỹ năng mềm, lãnh đạo, làm việc nhóm và tư duy phản biện. Một môi trường ngoại khóa được thiết kế tốt sẽ giúp học viên trải nghiệm, nhận biết giới hạn của bản thân, học cách quản lý áp lực, phát triển ý chí vượt khó và khơi dậy tinh thần sáng tạo. Trong thực tiễn, nhiều học viện đã tổ chức các chương trình “Hành quân dã ngoại, học tập truyền thống” kết hợp giáo dục lịch sử, kỹ năng sống và thử thách thể chất, giúp học viên thấm nhuần giá trị đạo đức, ý thức kỷ luật và bản lĩnh quân sự.

2.3.2 Hoàn thiện cơ chế, chính sách và hệ thống đánh giá

Hiệu quả của hoạt động ngoại khóa phụ thuộc trực tiếp vào cơ chế, chính sách và phương pháp đánh giá. Các học viện, nhà trường cần xây dựng quy chế tổ chức và tiêu chí đánh giá chi tiết, đảm bảo các hoạt động có mục tiêu cụ thể và phù hợp với từng đối tượng học viên. Cơ chế khen thưởng, động viên và hỗ trợ học viên tham gia ngoại khóa phải minh bạch, công bằng và tạo động lực thực chất, tránh hình thức. Hệ thống đánh giá phải kết hợp đánh giá định lượng và định tính, không chỉ đo lường về số lượng tham gia mà còn phân tích chất lượng kỹ năng, thái độ rèn luyện, khả năng hợp tác, năng lực giải quyết vấn đề và tinh thần tự giác trong mọi tình huống. Ví dụ, sau các chương trình huấn luyện dã ngoại, ban tổ chức có thể đánh giá thông qua báo cáo thực hành, video ghi nhận quá trình hoạt động, phản hồi từ giảng viên và đồng đội, nhằm đánh giá khả năng lãnh đạo, bản lĩnh và tư duy phản biện của học viên. Khi cơ chế và hệ thống đánh giá được thiết lập khoa học, các hoạt động ngoại khóa sẽ trở nên hiệu quả, có định hướng phát triển lâu dài và góp phần nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện.

2.3.3. Hiện đại hóa cơ sở vật chất, trang thiết bị và hạ tầng hỗ trợ ngoại khóa

Cơ sở vật chất và trang thiết bị hiện đại là điều kiện cần để ngoại khóa phát triển chất lượng cao. Việc đầu tư xây dựng sân tập thể thao, trung tâm mô phỏng chiến thuật, phòng thí nghiệm trải nghiệm, kho học liệu số, phòng đa năng văn hóa, nghệ thuật, phòng mô phỏng 3D, VR/AR và các

thiết bị công nghệ hỗ trợ huấn luyện sẽ tạo môi trường thực hành phong phú, sinh động. Cơ sở vật chất hiện đại không chỉ giúp học viên vận dụng kiến thức lý luận vào thực hành mà còn tạo điều kiện rèn luyện kỷ luật và bản lĩnh thông qua trải nghiệm thực tế, thử thách áp lực và tinh thần hợp tác nhóm. Ngoài ra, hạ tầng hiện đại còn giúp giảng viên tổ chức các chương trình linh hoạt, kết hợp nhiều hình thức như diễn tập chiến thuật, mô phỏng tình huống, hội thảo, hội thi sáng tạo, các trò chơi vận dụng trí tuệ, giúp học viên rèn luyện cả thể chất, kỹ năng, tư duy chiến lược và bản lĩnh cá nhân. Trong thực tiễn, việc kết hợp mô phỏng VR với huấn luyện chiến thuật đã được áp dụng ở một số học viện quân sự để rèn luyện khả năng phản ứng nhanh, xử lý tình huống và phối hợp nhóm hiệu quả.

2.3.4 Phát triển đội ngũ cán bộ, giảng viên chất lượng cao và năng lực tổ chức ngoại khóa

Đội ngũ cán bộ, giảng viên và quản lý ngoại khóa là nhân tố quyết định sự thành công của hoạt động. Họ không chỉ cần có trình độ chuyên môn, kinh nghiệm thực tiễn mà còn phải có khả năng tổ chức, hướng dẫn, truyền cảm hứng và đánh giá hiệu quả hoạt động. Việc đào tạo, bồi dưỡng và chuẩn hóa năng lực cán bộ quản lý ngoại khóa phải được thực hiện bài bản, kết hợp xây dựng các nhóm, câu lạc bộ ngoại khóa do giảng viên dẫn dắt. Các nhóm này không chỉ tổ chức các chương trình ngoại khóa theo hướng đa dạng, sáng tạo mà còn là nơi phát hiện và bồi dưỡng những học viên có năng lực lãnh đạo, sáng tạo và khả năng phối hợp nhóm. Giảng viên giỏi sẽ giúp học viên nhận thức sâu sắc vai trò của ngoại khóa, phát triển kỹ năng mềm, tư duy chiến lược và bản lĩnh trong các tình huống phức tạp, đồng thời nâng cao phẩm chất đạo đức và kỷ luật thông qua rèn luyện thực tế. Thực tế cho thấy những học viện có đội ngũ cán bộ ngoại khóa năng lực cao thường tổ chức được các chương trình ngoại khóa bài bản, liên tục, gắn kết lý thuyết và thực hành, tạo môi trường rèn luyện toàn diện cho học viên.

2.3.5. Mở rộng hợp tác, kết nối và xây dựng hệ sinh thái hoạt động ngoại khóa phong phú

Các học viện, nhà trường cần mở rộng hợp tác với đơn vị cơ sở, doanh nghiệp quốc phòng, tổ chức văn hóa, thể thao, viện nghiên cứu, cộng đồng xã hội để tổ chức các hoạt động ngoại khóa thực tiễn, giao lưu học thuật, hội thảo, hội thi sáng

tạo và các chương trình tình nguyện cộng đồng. Hệ sinh thái này giúp học viên tiếp cận môi trường đa dạng, trải nghiệm nhiều tình huống thực tiễn, nâng cao kỹ năng giải quyết vấn đề, rèn luyện bản lĩnh, phẩm chất và kỷ luật trong môi trường quân sự thực tế. Việc xây dựng hệ sinh thái toàn diện còn bao gồm việc kết hợp giữa lý thuyết, thực hành, trải nghiệm, nghiên cứu khoa học và sinh hoạt tập thể, tạo ra môi trường giáo dục sống động, bền vững và có chiều sâu. Khi học viên được rèn luyện trong hệ sinh thái phong phú này, họ phát triển toàn diện: vừa nâng cao năng lực cá nhân, vừa hình thành tư duy chiến lược, kỹ năng hợp tác, khả năng lãnh đạo và bản lĩnh đối mặt với các thử thách trong môi trường quân sự. Hơn nữa, sự liên kết chặt chẽ với các đơn vị thực tế giúp học viên hiểu rõ môi trường tác nghiệp thực tế, từ đó áp dụng kiến thức và kỹ năng đã học một cách linh hoạt và hiệu quả, đồng thời nuôi dưỡng khát vọng cống hiến và tinh thần trách nhiệm trong quá trình công tác.

III. KẾT LUẬN

Hoạt động ngoại khóa giữ vai trò quan trọng

trong giáo dục phẩm chất chính trị, rèn luyện ý thức kỷ luật và phát triển bản lĩnh quân sự cho học viên các học viện, nhà trường Quân đội. Thông qua các hoạt động trải nghiệm, rèn luyện thực tiễn và giao lưu tập thể, học viên được củng cố tri thức, nâng cao năng lực thích ứng, trui rèn ý chí và hình thành tư duy nghề nghiệp quân sự một cách toàn diện. Thực tiễn cho thấy ngoại khóa là môi trường giáo dục sống động, góp phần bù đắp những hạn chế của giảng dạy lý thuyết, tạo điều kiện để học viên phát triển các phẩm chất cần thiết của người sĩ quan tương lai.

Để phát huy tối đa vai trò này, các nhà trường cần tiếp tục đổi mới nhận thức về giá trị của ngoại khóa; hoàn thiện cơ chế, chính sách và hệ thống đánh giá; đầu tư cơ sở vật chất hiện đại; xây dựng đội ngũ cán bộ, giảng viên có năng lực tổ chức hoạt động; và mở rộng hợp tác nhằm hình thành hệ sinh thái ngoại khóa phong phú. Thực hiện đồng bộ các giải pháp sẽ góp phần nâng cao chất lượng giáo dục – đào tạo sĩ quan, đáp ứng yêu cầu xây dựng Quân đội nhân dân Việt Nam trong thời kỳ mới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Nguyễn Đỗ Phú, “Tổ chức hoạt động ngoại khóa ở các trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển toàn diện người học”, *Tạp chí Giáo dục*, 2025.

Biện pháp nâng cao chất lượng chấp hành kỷ luật của học viên đào tạo sĩ quan, *Tạp chí Giáo dục và Quân sự*, 2024.

Bộ Quốc phòng - Quân khu 7, “Tăng cường giáo dục, rèn luyện kỷ luật cho học viên ở Trường Quân sự Quân khu 7”, *Báo Quân khu 7*, 2022.

Quân đội Nhân dân, “Phát huy phẩm chất ‘Bộ đội Cụ Hồ’ tại Trường Sĩ quan Thông tin thông qua ngoại khóa và diễn tập chiến thuật”, *Báo Quân đội Nhân dân*, 2025.